

Lucas Vandervost / Patrick De Spiegelaere

liefde. Ik zou kiezen voor ontroering, omdat dat de beweging inhoudt van vrede of liefde. Dat is de krop in je keel. En in theater wil ik onderzoeken of ik nog ontroerd kan worden. Want ik heb het zo nodig, dat dingen, mensen mij raken, zowel emotioneel als intellectueel. Dat ligt dicht bij elkaar. Als een boek mij fascineert of ontroert, heb ik het begrepen. (...) De opdracht op het toneel is precies via kunstmatigheid een toppunt van ontroering te bereiken.'

Een begrip dat minstens even centraal staat in het werk van Vandervost: de *ongrijpbaarheid* der dingen, *het onzegbare*. Hij kiest teksten die met veel trage cirkels rondom de kern zweven - via vertellingen, abstraheringen, maar soms ook gewoon met een verhaal waar-niks-in-gebeurt-en-heel-veel-wordt-gesproken als *De Fantasten* of *De Drie Zusters* - en die dat bij momenten zo briljant doen dat je even het gevoel krijgt *het* te voelen, te weten, te denken dat het er misschien even was; zoïets. Resultaat is dat veel van zijn producties als 'ontoe-gankelijk' worden versleten, terwijl het gewoon gaat om aandacht en geduld die Vandervost van zijn publiek vraagt. Toegegeven, dat ge-

duld wordt in producties als *Over de dorpen* tamelijk op de proef gesteld. Een toeschouwer die de traagheid toelaat, zal het misschien niet altijd boeiend vinden wat hij ziet, maar hij zal wel tot de ontdekking komen hoe helder Vandervosts verhalen zijn - zelfs als ze geschreven werden door Peter Handke. En het is geduld dat toch ook wordt beloofd. Als Tom van Dijk in de slotscène van *Over de dorpen* Handkes woorden uitspreekt, terwijl hij van op een trapje kastanjes in een emmer gooit, is dat van een dergelijke luciditeit dat je niet meer weet waar je het hebt.

Een langgerekte omhelzing

Ook *Woyzeck* is een tekst die je makkelijk ontglipt, o.m. door zijn modernistische gefragmenteerdheid, maar Vandervost weet hem toch helder te maken. Het verhaal van een soldaat die, fysiek ontregeld door een dieet van louter erwten, gebukt onder de vernederingen van zijn oversten en gekweld door de overspeligheid van zijn vrouw, een moord pleegt, wordt een verhaal waar je als toeschouwer in meegaat als een kind in een sprookje; en het is tegen dat meegevoerd worden dat je je dan weer verzet. Dat is de spanning die je meeneemt als je de schouwburg verlaat en die van deze *Woyzeck* een bijzondere gebeurtenis maakt.

Het was Vandervosts streven om de evolutie van *Woyzeck* aannemelijk te maken. Het werd in zijn interpretatie geen doldraaiende gek, zoals *Woyzeck* traditioneel wordt gelezen, maar een mens die de trappers kwijt is, en die op een bepaald moment, in de mallemolen van ontreddende gebeurtenissen die alsmaar doordraait, al dat niet-meer-weten laat samenkomen in één daad. De feitelijke moord op zijn geliefde wordt bij Vandervost dan ook geen beestachtige slachtpartij, maar een paringsritueel, een langgerekte omhelzing die eindigt met een stilte waar *Woyzeck* zelf van schrikt. Het wordt bij Vandervost toch weer een positief verhaal, een keuze voor het schone - in een decor van grauwe stalen platen dat toch weer dat typische esthetiserende behoudt dat we van Erik Lagrain gewend zijn.

Wat in de tekst staat, krijg je cadeau

Een ander element dat onlosmakelijk verbonden is met Vandervosts fascinatie voor het onzegbare, is zijn obsessie voor taal. Taal die hij zo wil uitpueren en in al haar genuanceerdheid brengen dat zijn theatervoorstellingen voor sommigen oeverloos of saai worden. Voor hem echter, is het de enige manier om geen afbreuk te doen aan de onnoemelijke complexiteit van de wereld. En dat krijgt bij Vandervost zelfs een politieke betekenis; die van de argumenten en het verhaal achter de

feiten die het moeten halen van de geborneerde slogans.

Als zijn acteurs dan zogenaamd 'afstandelijk' acteren, als het spel van het ensemble 'statistisch' heet te zijn, of 'kunstmatig', heeft dat weer alles te maken met het laten primeren van die taal. Het spel mag voor hem nooit dubbelop zijn. Alles wat in de tekst staat, krijg je cadeau, gewoon door het uit te spreken, dat is zijn devies. En als dat goed gebeurt, bijvoorbeeld in *De Drie Zusters* en ook tijdens de betere momenten van *Woyzeck*, krijgt dat iets onweerstaanbaar vanzelfsprekends. Het geeft je als kijker het gevoel dat de manier waarop deze acteurs die tekst nu spelen de enig mogelijke is.

Dat kan omdat precies dit soort zeggings, dat durven openlaten de weg openlegt voor een veelheid aan interpretaties, waardoor de vele lagen in een stuk naast elkaar komen te staan. Zo kan elke toeschouwer zijn eigen verhaal maken. *Woyzeck* is niet alleen sociaal drama, of het verhaal over een verloren gelopen individu, of een modern aandoend vroeg-expressionistisch citatenboek, het is dat allemaal in-één. En daar heeft die onnadrukkelijkheid in de tekstzeggings die de taal bij momenten bloot durft laten zijn, en dat front publiek spreken dat zo typerend is voor de voorstellingen van Vandervost, volgens mij alles mee te maken.

Niet alleen Vandervosts acteursregie is een spel met subtiliteiten, ook zijn gebruik van andere theatrale middelen wordt precies daardoor gekenmerkt, ook in *Woyzeck*. Het is misschien wel de voorstelling waarin hij de eerder genoemde ongrijpbaarheid het sterkst voelbaar heeft weten te maken. De dreiging die van deze tekst uitgaat, wordt in Vandervosts encenering van in het begin op het publiek losgelaten. Sterker nog, als toeschouwer word je per kwartier ongemakkelijker, zonder dat je er de vinger op kan leggen waar 'm dat nu precies in zit. Je weet alleen dat het waarschijnlijk iets met het unheimliche klankdecor te maken heeft dat - heel erg op zijn Vandervosts - voortdurend hoorbaar is, maar eigenlijk ook weer zo op de achtergrond klinkt dat je het bij momenten niet eens meer merkt.

Dat is Vandervost op zijn allerbest: de theatermaker van de gedurfde subtiliteit, van de vaak gecamoufleerde tegenstrijdigheid. De regisseur van de pertinente keuze voor het niet-willen-kiezen (en dus onvermijdelijk toch ook weer wel, natuurlijk), de mens die het lelijke wel erkent, maar het toch liever over het schone wil hebben, de intellectueel die de analyse wel gemaakt heeft, maar die soms liever het raadsel de zaal instuurt, de koppigaard die wel weet dat zijn publiek uit de hectische jaren negentig even de schouwburg binnen is komen waaien, maar die daar net daarom geen reke-